

Mezhepler üzerine

Eskişehir/Seyitgazi'den Yusuf Kale: “Hz. Muhammed (asm) zamanında mezhep ayrılığı yoktu. Onun vefatından sonra oluştu; buna nasıl ihtiyaç duyuldu ki oluştu?”

Öncelikle şunu belirtelim. Mezhepler dinde ayrımcılık olsun diye çıkmamışlardır. Mezhepler, dinde vahyi, yani Kur’ân’ı ve sünneti açıklayan zengin, isabetli ve sıhhatli yorumlara ulaşmak için akademik seviyede kurulmuş birer okul olarak ortaya çıkmışlardır.

Cenâb-ı Hakk’ın vahiyle sabit kıldığı meselelerde mezhepler arasında görüş ve uygulama farklılığı söz konusu değildir. Ancak vahiy nazarı, sırf rahmeti şümullü tutmak ve her tabiatı ve fıtratı kucaklayabilmek açısından her meselede kesin hüküm koymamış, teferruâtı âlimlerin içtihatlarına bırakmıştır. Vahiy dininin insan aklına ve düşüncesine duyduğu güven ve itimadın tecellisi ve tescilidir bu.

İnsan fıtratına ve tabiatına göre teferruâtta bir takım farklılıkların bulunması da gayet tabiidir. Üstad Bedüzzaman Hazretlerinin verdiği misali hatırlayacak olursak; bir su, beş muhtelif hastaya göre beş hüküm alır. Birisine hastalığının mizacına göre su ilâçtır; buna su tıbben vaciptir. Diğerine hastalığı açısından su zehirdir; bu kişiye su tıbben haramdır. Diğer birisine su az zarar verir; tıbben bu adama mekruhtur. Bir diğerine su zararsız menfaat verir; tıbben sünnettir. Diğer kişiye ise su ne zararlıdır, ne faydalıdır; buna da su tıbben mubahtır!¹

Şimdi, suya sadece “ilâçtır; vaciptir” diyemezsiniz. Bazı hallerde suyun, meselâ mekruh olduğunu kabul etmelisiniz ve buna da “hak” demelisiniz. Aksi takdirde umumu kucaklayamazsınız, cihanşümül olamazsınız, bütün insanlara rahmet kaynağı teşkil edemezsiniz. Meselâ bu durumda sudan zarar görenlere zarar vermiş olursunuz!

İşte bir mezhepte farz olan bir husus, diğer bir mezhepte sünnet ise, bunu rahmet eseri saymak lâzımdır. En azından şöyle düşünmeli: Farz olan bu meseleye güç yetiremeyenler, şu mezhebe göre mesuliyetten kurtulurlar; çünkü o mezhepte bu mesele sünnettir. Bu durumda bu meseleyi sünnet sayan mezhep, bir takım hallerde,

bazı tabiatları en azından mesuliyetten kurtarmış olmaktadır. Diğer mezhep de diğer bazı tabiatlara sevap ve feyiz kaynağı sunmuştur.

Meselâ Kurban Bayramında hali vakti yerinde olanların kurban kesmeleri Hanefî Mezhebine göre vacip; Şafiî Mezhebine göre sünnettir. Bu şu demektir: Kurban Bayramında hali vakti yerinde olduğu halde, her hangi bir özürle kurban kesemeyen Müslümanlar Şafiî mezhebine göre mesuliyetten daha az zararla kurtulurlar.

Meselâ Hanefî Mezhebine göre, yanında kocası, babası, erkek kardeşi, oğlu, dayısı... vs. bir mahremi olmayan zengin kadın bizzat hacca gitmez; yerine vekil gönderir. Ancak Şafiî Mezhebi aynı kadının, kafilede güvenilir birkaç kadın bulunduğu takdirde, yol emniyeti de varsa bizzat hacca gidebileceğine hükmetmiştir. Hanefî olan bir Müslüman kadının, ihtiyaç olduğunda Şafiî mezhebinin bu içtihadı ile amel etmesinde hiçbir sakınca yoktur. Her mezhebin içtihadı haktır; ihtiyaç olduğunda amel edilebilir ve edilmelidir.

Netice itibariyle mezhepler arası ihtilâfları ve görüş farklılıklarını; insanların fitratlarına, tabiatlarına, özel durumlarına ve problemlerine sunulan farklı birer “hakça çözüm” önerileri olarak değerlendirmeli, her tabiatın her mezhebe değişik zamanlarda ihtiyaç duyabileceğini nazara almalı; her mezhepte muhtelif tabiatlara muhtelif çözümler sunulmuş olabileceğini dikkatimizden uzak tutmamalıyız. Bunu da, İslâmiyet’in zengin, içtihadı değer veren, cihanşümül ve merhamet dini oluşunun alâmeti saymalıyız. Halimize, fitratımıza veya problemimize uygun bir çözümü diğer bir mezhepte bulduğumuzda, mezhep taassubuna hiç gerek duymaksızın, o mezhebin sunduğu reçeteden faydalanmalıyız.

Ancak, farklı bir mezhebin görüşü ile amel edecek isek, bunu mutlaka bir ihtiyaca binâen yapmalı; keyfî yapmamalıyız.

Dipnotlar:

1- Sözler, s. 447